

**PULUR HÖYÜĞÜN YAKIN ÇEVRESİNDEKİ
ERKEN DÖNEM YERLEŞİMLERİNİN TESPİTİ
VE BULUNTULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ**

Hüsnü GENÇ

**Yüksek Lisans Tezi
Arkeoloji Ana Bilim Dalı
Doç. Dr. Rabia AKARSU
2024
Her Hakkı Saklıdır**

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANA BİLİM DALI

Hüsnü GENÇ

PULUR HÖYÜĞÜN YAKIN ÇEVRESİNDEKİ ERKEN DÖNEM
YERLEŞİMLERİNİN TESPİTİ VE BULUNTULARININ
DEĞERLENDİRİLMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Rabia AKARSU

ERZURUM-2024

TEZ BEYAN FORMU

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Uygulama Esaslarının ilgili maddelerine göre hazırlamış olduğum " Pulur Höyüğü'nün Yakın Çevresindeki Erken Dönem Yerleşimlerinin Tespiti Ve Buluntularının Değerlendirilmesi" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Gereğini bilgilerinize arz ederim *.

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun makale için **altı ay**, patent için **iki yıl** süreyle erişiminin ertelenmesini istiyorum.

[12.09.2024]

Aslı ıslak imzalıdır

[Hüsnü GENÇ]

*** LİSANSÜSTÜ TEZLERİN ELEKTRONİK ORTAMDA TOPLANMASI, DÜZENLENMESİ VE ERİŞİME AÇILMASINA İLİŞKİN YÖNERGE**

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Lisansüstü tezlerin erişime açılmasının ertelenmesi **MADDE 6– (1)** Lisansüstü teze ilgili **patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda**, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu **iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.**

(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz **makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış** ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile **altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.**

Gizlilik dereceli tezler MADDE 7– (1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Graduate School of Social Sciences

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Rabia AKARSU danışmanlığında, Hüsnü GENÇ tarafından hazırlanan bu çalışma 12 /09/2024 tarihinde aşağıda isimleri yazılı jüri tarafından Arkeoloji Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Doç. Dr. Rabia AKARSU

İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi :Dr. Öğr. Üyesi Abdulhadi Durukan

İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Jüri Üyesi :Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Cuneydi HAS

İmza: Aslı ıslak imzalıdır

Prof. Dr. Sait UYLAŞ

Enstitü Müdürü

Aslı ıslak imzalıdır

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
RESİMLER DİZİNİ	V
FİĞÜRLER DİZİNİ	VI
ÖNSÖZ.....	VIII

GİRİŞ	1
I. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI ve ÖNEMİ	1
II. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ERZURUM VE PULUR HÖYÜK TARİHİ VE COĞRAFYASI

1.1. ERZURUM TARİHİ VE COĞRAFYASI	2
1.2. PULUR HÖYÜK ARAŞTIRMA TARİHÇESİ.....	4
1.3. ERZURUM'DA GERÇEKLEŞTİRİLEN İLK KAZILAR VE ÖNEMİ.....	5
1.4. ERZURUM YENİ DÖNEM KAZI VE ARAŞTIRMALARI	7

İKİNCİ BÖLÜM

PULUR HÖYÜK ÇEVRESİNDEKİ ERKEN DÖNEM YERLEŞİMLERİ

2.1. PULUR HÖYÜK ÇEVRESİNDEKİ YERLEŞİM YERLERİ	8
2.1.1. Tınazlı Garip Mezarlık/Garibim Mezarlığı	8
2.1.2. Tebrizcik Kale Yerleşimi	8
2.1.3. Söğütlü Höyük.....	9
2.1.4. Sakalikesik Yerleşimi.....	11
2.1.5. Zerdige Kalesi	12
2.1.6. Ağören Höyük	13
2.1.7. Güzelyurt Yerleşimi	14
2.1.8. Kümbet Mevkiinde Bir Tepe Yerleşimi	15
2.1.9. Pir Alibaba Kalesi	17

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ	18
KAYNAKÇA	20
EKLER	23
EK 1. RESİMLER.....	23
EK 2. FİĞÜRLER.....	29
ÖZGEÇMİŞ	56

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**PULUR HÖYÜĞÜN YAKIN ÇEVRESİNDEKİ ERKEN DÖNEM
YERLEŞİMLERİNİN TESPİTİ VE BULUNTULARININ
DEĞERLENDİRİLMESİ****Hüsnü GENÇ****Tez Danışmanı: Doç. Dr. Rabia AKARSU****2024, 56 sayfa****Jüri: Doç. Dr. Rabia AKARSU****Dr. Öğr. Üyesi Abdulhadi DURUKAN****Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Cuneydi HAS**

Doğu Anadolu Bölgesi sınırları içerisinde yer alan Erzurum, erken dönemlerden itibaren kesintisiz bir yerleşime sahne olmuştur. Erzurum'da şimdiye kadar çok sayıda araştırma yapılmasına rağmen arkeolojik açıdan bu durum aynı düzeye ulaşamamıştır. Bu çalışmalardan çok önemli veriler elde edilmiş fakat Pulur Höyük gibi arkeolojik geçmişi olan yerleşim yerlerine yakın kültürel noktalar hakkında pek bilgiye sahip değiliz. Bu tez çalışmasında da günümüzde arkeolojik kazı çalışmalarının gerçekleştirildiği Pulur Höyük çevresinde tespit edilen dokuz yerleşim yeri ele alınmıştır. Buralarda yapılan saha araştırmaları neticesinde elde edilen somut veriler değerlendirilmiş ve kronolojik açıdan ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Pulur Höyük, Erzurum, Erken Dönem, Arkeoloji

ABSTRACT

MASTER THESIS

**IDENTIFICATION AND EVALUATION OF EARLY PERIOD SETTLEMENTS
IN THE VICINITY OF PULUR HILL AND THEIR FINDS**

Hüsnü GENÇ

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Rabia AKARSU

2024, 56 pages

Jury: Assoc. Prof. Dr. Rabia AKARSU

Assist. Prof. Dr. Abdulhadi DURUKAN

Assist. Prof. Dr. Ahmet Cuneydi HAS

Erzurum, located within the boundaries of the Eastern Anatolia Region, has been continuously inhabited since early periods. Despite numerous studies conducted in Erzurum, the archaeological research has not reached the same level of detail. Although important data has been obtained from these studies, there is limited information about cultural points near archaeological sites such as Pulus Höyük. In this thesis, nine settlements located around the Pulus Höyük, where archaeological excavations are currently underway, have been identified. The concrete data obtained from field surveys at these sites have been evaluated and discussed within a chronological framework.

Keywords: Pulus Höyük, Erzurum, Early Period, Archaeology

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1. Erzurum İl Haritası	23
Resim 2. Tınazlı.....	24
Resim 3. Tebrizcik.....	24
Resim 4. Söğütlü.....	25
Resim 5. Sakalikesik.....	25
Resim 6. Zerdige.....	26
Resim 7. Ağören	26
Resim 8. Güzelyurt	27
Resim 9. Kümbet	27
Resim 10. Pir Ali Baba Kalesi.....	28

FIGÜRLER DİZİNİ

Figür 1. Tebrizcik Obsidyen Aletler	29
Figür 2. Tebrizcik Karaz (ETÇ) Seramiği.....	30
Figür 3. Tebrizcik GTÇ/EDÇ Seramiği	31
Figür 4. Tebrizcik Ortaçağ Seramiği.....	32
Figür 5. Tebrizcik Seramik Levha.....	32
Figür 6. Söğütlü Höyük Taş Balta.....	33
Figür 7. Söğütlü Höyük Obsidyen Aletler	34
Figür 8. Söğütlü Höyük Karaz (ETÇ) Seramiği.....	35
Figür 9. Söğütlü Höyük GTÇ/EDÇ Seramiği	36
Figür 10. Söğütlü Höyük ODÇ Seramiği	36
Figür 11. Söğütlü Höyük GDÇ Seramiği	37
Figür 12. Söğütlü Höyük Ortaçağ Seramiği.....	37
Figür 13. Söğütlü Höyük Seramik Levha.....	38
Figür 14. Sakalikesik Taş Alet	39
Figür 15. Sakalikesik Obsidyen Aletler	39
Figür 16. Sakalikesik Karaz (ETÇ) Seramiği	40
Figür 17. Sakalikesik ODÇ Seramiği	40
Figür 18. Sakalikesik Ortaçağ Seramiği.....	41
Figür 19. Sakalikesik Seramik Levha	42
Figür 20. Zerdige Kalesi Ortaçağ Seramiği	43
Figür 21. Zerdige Kalesi Seramik Levha	43
Figür 22. Ağören Höyük Obsidyen Aletler.....	44
Figür 23. Ağören Höyük Karaz (ETÇ) Seramiği	45
Figür 24. Ağören Höyük ODÇ Seramiği	45
Figür 25. Ağören Höyük GTÇ/EDÇ Seramiği.....	46
Figür 26. Ağören Höyük Ortaçağ Seramiği	46
Figür 27. Ağören Höyük Seramik Levha	47
Figür 28. Güzelyurt Yerleşimi Obsidyen Alet	48
Figür 29. Güzelyurt Yerleşimi Cam Bilezik Parçası.....	48
Figür 30. Güzelyurt Yerleşimi Ortaçağ Seramiği	49
Figür 31. Güzelyurt Yerleşimi Seramik Levha	50

Figür 32. Kümbet Mevkii Karaz (ETÇ) Seramiği.....	51
Figür 33. Kümbet Mevkii GTÇ/EDÇ Seramiği	51
Figür 34. Kümbet Mevkii ODÇ Seramiği.....	52
Figür 35. Kümbet Mevkii Ortaçağ Seramiği.....	52
Figür 36. Kümbet Mevkii Seramik Levha	53
Figür 37. Pir Alibaba Kalesi GTÇ/EDÇ Seramiği	54
Figür 38. Pir Alibaba Kalesi Ortaçağ Seramiği.....	55
Figür 39. Pir Alibaba Kalesi Seramik Levha	55

ÖNSÖZ

Söz konusu çalışma için Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğünün 05.06.2023 tarihli ve E-77734899-161.05-3829194 sayılı yazısıyla izin alınmıştır. Geçmiş dönem toplumlarının bilinçaltında yatan hayalleri anlayabilmek için onların yaşamını detaylı biçimde incelemek gerekir. Erken dönemlerde basit bir yaşam tarzını benimsemiş olan insanoğlu kendisini sürekli geliştirmiş ve değiştirmiştir. Bu tez çalışmasında odak noktamız olan Erzurum bölgesi de bu bakımdan önemli yerleşimleri barındırmış bir merkez olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu tez kapsamında varılan tüm değerli bilgilerin paylaşımında emeği geçen ve tecrübelerinden yararlandığım büyük bir özveriyle çalışma kapsamını şekillendiren, bilgi ve tecrübelerini esirgemeyen tez danışmanım kıymetli hocam Doç. Dr. Rabia AKARSU'ya teşekkürü bir borç bilirim.

Bu süreç içerisinde unutulmaz tecrübeler edindiğim, her aşamada görüşlerini aktarıp paylaşan, Jüri üyeleri Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Cuneydi HAS, Dr. Öğr. Üyesi Abdulhadi DURUKAN, Selçuk AKARSU ve doğal olarak "Pulur Höyük Kazı Ekibi" arkadaşlarıma teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca teze verdikleri maddi manevi desteklerinin yanı sıra her daim yanımda olan aileme şükranlarımı sunarım.

Erzurum-2024

Hüsnü GENÇ

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI ve ÖNEMİ

Doğu Anadolu Bölgesi, Anadolu'nun en önemli coğrafi bölgelerinden biridir. Bölge, coğrafi şartları gereği toplumsal, siyasi ve idari açılardan her dönem farklılık arz etmiştir. Ayrıca bölgenin yüksek bir konumda yer alması iklim şartlarını olumsuz yönde etkilemişse de platolar, vadiler ve ovaları yerleşim görmüştür. Doğu Anadolu'nun önemli bir kısmını meydana getiren Erzurum ili, bölgenin kuzeydoğu bölümünde yer almaktadır.

Erzurum ve çevresine ait ilk arkeolojik bulgu veren alanlar, H. Z. Koşay tarafından, 1942-1944 yılları arasında, Karaz Höyükteki kazı çalışmalarıyla başlamıştır. Karaz'ı takip eden Pulur ve Güzelova kazıları yine Koşay ve Vary tarafından gerçekleştirilmiştir. Pasinler ilçesinde yer alan Sos Höyük'te A. Sagona'nın yaptığı kazı çalışmaları uzun yıllar devam etmiştir. Aynı bölgede bulunan Bulamaç Höyükte, Güneri'nin yapmış olduğu kazı çalışmaları da önemli bir yer edinmiştir. Bu arkeolojik araştırmaların geneline bakıldığında ise Geç Kalkolitik Çağ'dan günümüze kadar aralıksız devam eden kültür tabakaları tespit edilmiştir. Bu araştırma, günümüzde devam eden Pulur Höyük kazı çalışmalarında elde edilen önemli sonuçların yanı sıra höyüğün çevresindeki kültürlerinde araştırılması ve yerleşimlerin tespiti noktasında ilk kez arkeolojik literatüre kazandırıldığı için oldukça değerlidir.

II. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu araştırma öncelikle saha çalışmasına dayandığı için Pulur Höyük civarları haritası dikkatli bir şekilde taranmış ve uğrak noktaları belirlenmiştir. Bu kapsamda Höyük çevresinde dokuz yerleşim yerinde saha çalışması yapılmıştır. Bu yerlerde rastlanılan bulgular yerinde fotoğraflanmış ve belgelenmiştir. Araştırmamızda değindiğimiz arkeolojik bulguların yalnızca görselleri değil aynı zamanda çizimlerinin de yapılarak sunumu gerçekleştirilmiştir.

Ayrıca Pulur Höyük çevresinde tespit edilen bu eserlerin bilgisayar ortamına aktarılan görüntüleri Corel-Draw programı aracılığıyla çizilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ERZURUM VE PULUR HÖYÜK TARİHİ VE COĞRAFYASI

1.1. ERZURUM TARİHİ VE COĞRAFYASI

Paleolitik Çağ'da mağaralar, kaya sığınakları ya da ağaç kovukları insanların barındığı alanlardı. İnsanların hayatta kalmak için avcılık ve toplayıcılıkla uğraştığı bilinmekteydi. Prehistorik dönemde Anadolu'da insan yaşamının varlığı, az da olsa gerçekleştirilen kazı ve araştırmalar sonucunda belirlenebilmiştir. Erzurum merkez ve civar yerleşimlerinde yapılan bu araştırmalar, Paleolitik dönem bulgularının ne yazık ki çok az olduğunu göstermektedir. Bunun en büyük nedenlerinden biri şüphesiz iklim şartlarının sert geçmesiydi. Diğer bir neden ise bölgede prehistorik çalışmaların yeteri dereceye ulaşamamış olmasıdır. Bunlara rağmen Erzurum çevresinde Kökten'in yapmış olduğu kısa araştırmalar sonucunda: Erzurum-Hasankale arasında "levallois" ve "avrignacien" tekniklerinde yontulmuş taş aletler ve Dumlu çevresinde Sheelleen taş aletleri bulunmuştur (Koşay 1974: 42; Ceylan-Akçelik 2021: 1966). Dolayısıyla Erzurum'da Ön Asya araştırmalarının yanı sıra özellikle de Prehistorik çalışmalara da ağırlık verilmesi gerekmektedir.

Neolitik Çağ'da, Doğu Anadolu Bölgesi'nin Neolitik Çağı'yla ilgili bilgilerimiz de oldukça sınırlıdır. Bölgenin Neolitik dönem yerleşim izlerine rastlanılamamasında iklimin de etkili olmasının büyük oranda payının olduğu düşünülmektedir. Kısacası Kuzeydoğu Anadolu Bölgesinde ve Erzurum'da yapılan az sayıdaki tarihi ve arkeolojik araştırmalarda Neolitik dönem bulgularına erişilememiştir.

Kalkolitik Çağ'da, yerleşim yerlerinin büyümesiyle birlikte önceki dönemle başlayan tarım faaliyetlerinin sürdüğü Kalkolitik Çağ'da taş ve madenden alet, silah ya da süs eşyası yapımında yararlanılmıştır. Doğu Anadolu Bölgesinde çok sayıda Kalkolitik Çağ yerleşmesi tespit edilmiştir. Erzurum'da bu yerleşmelerin en önemlileri ise Güzelova, Karaz ve Pulur Höyük yerleşimleridir. Fakat son dönemde yapılan kazılar ve devam eden kazı çalışmaları bu beklentilerin olumlu yönde sonuçlar doğuracağını

göstermektedir¹. Tunç Çağ'da, madencilikteki gelişmeler, Tunç alayımının bulunup, kullanılmaya başlanması ile yeni bir boyut kazanmıştır. Tunç/Bronz çağı olarak adlandırılan bu dönem Erken/İlk Tunç, Orta ve Son/Geç Tunç diye üç kısımda incelenmektedir. Üç ana evreye ayrılan Erken Tunç Çağı, Erken Tunç I, Erken Tunç II, Erken Tunç Çağı III olarak adlandırılır. Anadolu'da Erken Tunç Çağı yaklaşık olarak M.Ö. 3200/3000'de başlayıp, M.Ö. 2500/2400-2000'de sona ermektedir (Parlak, 2020, 5).

MÖ 1. Binyılda Asurluların Doğu Anadolu'da yaşayan topluluklara "Diauehi" adını verdikleri daha sonraki süreçlerde Uruatri ve Nairi isimlerinin de kullanıldığı bilinmektedir (Koşay, 1959: 350; Çilingiroğlu, 1994: 62). Daha sonra beylikler halinde yaşayan bu toplumların Orta Demir Çağ'da Urartu Krallığını kurduklarını görüyoruz (Koşay, 1974: 45). Bunların yüksek yerlere kaleler inşa ettiği ve halklarının da bu kaleler etrafında yerleştikleri bilinmektedir. Bu tarihten sonra Doğu Anadolu Bölgesi, genelinde olduğu gibi Erzurum'da İskitler, Kimmerler, Persler, Armenia, Parthlar, Sasani, Roma toplumlarının siyasi-idari çekişmelerinin ardından nihayetinde Türklerin egemenliğine dâhil olmuştur (Koşay, 1974: 49-52).

Anadolu coğrafyası, dünya insanlık tarihinin çok önemli bir parçasını oluşturmuş ve uygarlıkların doğduğu, yeşerdiği büyük medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Bu coğrafyada Doğu Anadolu Bölgesi ise Kafkaslara, Orta Asya'ya ve İran yaylalarına açılan bir kapı konumunda yer almaktaydı. Doğu Anadolu'nun iklim şartları nedeniyle yaşaması zor bir bölge olmasına rağmen önemli geçitleri ve yollarının varlığıyla bu durumu tersine çevirdiği görülmektedir (Tarkan 1974: 11-12). Bölgedeki en önemli kentlerden olan kuzeydoğudaki Erzurum'un verimli ovaları, nehirleri ve konumu da gelişiminde önemli bir rol oynamıştır. Doğu Anadolu'nun önemli bir kısmını meydana getiren Erzurum ili, bölgede bulunan pek çok önemli nehrinde kaynağını oluşturmaktaydı. Bunlar arasında Çoruh, Karasu, Aras ve Murat nehirlerini sıralayabiliriz.

Erzurum Ovası, Anadolu'nun zirve noktasında bulunan 825 km²'lik alanı ile en geniş alanlı ovasıdır (Arınç 2011: 97). Kent ile aynı adı taşıyan Erzurum Ovası'nın güneydoğu kesiminde bulunan Palandöken Dağları, kuzey eteklerinde çok hafif

¹ Akarsu, Erzurum'da Pulur Höyük kazı çalışmalarıyla bu anlamda önemli bulgulara ulaşmış ve günümüzde kazı çalışmaları devam etmektedir.

eğimlere sahip bir yüzeyde konumlanmaktadır. Erzurum kenti, Erzurum Ovası adı verilen ovanın güneybatısında kurulduğundan, şehrin güney doğrultusunda yükselen Palandöken Dağları kentin çerçevesini oluşturan bir görüntü sergiler. Kentin yayılma ve yerleşme yönü genelde doğu-batı yönünde olmuştur. Bölge olarak ovanın kuzey kesimini Doğu Karadeniz bölümünün iç kısımları, güney kesimini ise Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat ve Yukarı Murat bölümleri çevrelemektedir. Dolayısıyla Erzurum ili konum olarak, bölgenin kuzeydoğu kesiminde Erzurum-Kars bölümünün batı kısmında yer almaktaydı (Sözer 1974: 27).

Erzurum tarihine ait ilk yazılı bilgiler, Hitit Dönemine kadar uzanmaktadır (Başkaya, 1997: 10).

Erzurum kentinin bilinen ilk adının Doğu Roma İmparatoru II. Theodosios'a atfedilen Theodosiopolis olduğu bilinmektedir (Yurttaş-Özkan 2002: 9). Yine tarihi belgelerde Erzurum adı, Karintis, Karin/Garin, Karana, Karnoi Kalghak, Kağak, gibi isimlerle ifade edilmiştir. Erzurum ile alakalı muhtelif tarihi metinlerde kitabe ve basılan paralarda Erzen-i Rum, Erzen-ir Rum, Erzen-er Rum, Arz-ı Rum adları ve bazen Arze, Erze, Erzen adları da kullanılmıştır. Dede Korkut Destanı'nda şehir de dâhil olmak üzere "Erzurum Ovası" da Karun ili olarak ifade edilmiştir (Konukçu, 1989, 4).

1.2. PULUR HÖYÜK ARAŞTIRMA TARİHÇESİ

Pulur Höyük, Erzurum il merkezine 20 km kadar uzaklıkta, Aziziye ilçesine bağlı Ömertepe Mahallesinde konumlanmaktadır. Ortalama 15 m yükseklikte ve 30 hektarlık bir alanı kapsayan Pulur Höyük, 1960 yılında H. Z. Koşay tarafından kazılmıştır. Burada yapılan kazı çalışmalarında önemli bulgulara rastlanmıştır.

Koşay, Pulur'daki arkeolojik araştırmalarına en erken tabakayı bulmak için "A" alanında başlamış ve Kalkolitik Dönem'e ait dört mimari kat tespit etmiştir (Koşay-Vary, 1964: 13). Bu alanda Koşay'ın tespitleri sonucunda yangın geçirmiş mimari kalıntılara rastlanmış, taş zeminlere ve seyyar ocaklara rastlanmıştır. Ayrıca yine "A" alanında çanak-çömlek parçaları, pişmiş topraktan ana tanrıça idolleri ve insan figürinleri ortaya çıkarılmıştır.

Höyükteki kazılan diğer alan “B” alanında Selçuklu-Osmanlı dönemlerine ait mimari yapılara rastlanmıştır. Buna ilaveten tandır ve ocaklar tespit edilmiş fakat çok önemli verilere ulaşılamamıştır.

Pulur höyük kazılarındaki son çalışmalar “C” alanında yapılmıştır. Burada gerçekleştirilen arkeolojik çalışmalarda ise daha çok oda mezarlar ile karşılaşmıştır. Genellikle hocker tipinde olan bu mezarlarda ok-mızrak uçları, bronz balta ve pişmiş topraktan takılar bulunmuştur.

2021 yılından itibaren Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Protohistorya ve Ön Asya Arkeoloji bilim dalından Doç. Dr. Rabia Akarsu'nun kazı başkanlığında Pulur Höyük'te kazı çalışmalarına yeniden başlanmıştır.

1.3. ERZURUM'DA GERÇEKLEŞTİRİLEN İLK KAZILAR VE ÖNEMİ

1942-1944 yılları arasında Erzurum'un 16 km batısında konumlanan Karaz Höyükte, Türk Tarih Kurumu adına H. Z. Koşay tarafından ilk kazı yapılmıştır. Kalkolitik'ten Tunç Çağına kadar yaşam belirtilerinin izlenebildiği höyükte, el ile yapılmış, tek renkli (siyah) ve geometrik kabartmalar bezekli çanak çömlekler bulunmuştur (Koşay, 1974: 53).

H. Z. Koşay tarafından 1960 yılında Erzurum'un 20 km batısında bulunan Pulur Höyük'te yapılan kazı çalışmalarında cilalı taş baltalar, hayvan başı şeklinde altarlar ortaya çıkarılmıştır (Koşay, 1974: 54). Obsidyen aletlerin yoğun olarak görüldüğü höyükte kabartma zikzak bezekli siyah-kırmızı astarlı çanak çömleklerde bulunmuştur. Bu kazılar höyüğün MÖ 4. bine uzanan bir geçmişinin olduğunu ve dört yapı katının tespitiyle sonuçlandırılmıştır.

H. Z. Koşay tarafından 1961 yılında Erzurum'un 15 km kuzeydoğusundaki Güzelova (Tufanç) da gerçekleştirilen kazılarda Tunç Çağına ait eserler çıkarılmıştır. Kabartma bezekli çanak çömleklerin yanı sıra pişmiş toprak fincanlar, taşınabilir ocaklar ortaya çıkarılmıştır.

Herman Vary ve İsmail Yalçınlar 1965 yılında Erzurum'un doğusunda Cunni Mağarasında yaptıkları araştırmalarda duvarlara işlenmiş Türklere ait damgalara rastlamışlardır (Koşay, 1974: 55-56). Erzurum'un 14 km kuzeyinde yer alan İkiztepeliler

Tümülüsleri, 1965 yılında beş adet tümülüsün üçünde Hamit Z. Koşay ve Herman Vary tarafından kazı çalışmalarında Hellenistik Döneme işaret edilmiştir (Koçhan vd., 2005: 8; Yavuz, 2021b: 251-262).

1987 yılında olarak Erzurum Arkeoloji Müzesi başkanlığında ve Atatürk Üniversitesi Arkeoloji Bölümü'nün bilimsel sorumluluğunda Pasinler Ovası'ndaki Sos Höyük kazı çalışmasında Güneri, üç mimari tabakanın tespit edildiğini ve ele geçen seramik verilerine göre I. ve II. Katmanı: Orta Çağ, III. Katmanı: Erken Demir Çağ olarak belirlediği sonuçlara erişmiştir (Güneri, 2002: 5; Güneri, 1992: 149-195; Yavuz, 2021b: 160-198). Daha sonra 1994–2003 yılları arasında Sos Höyük'teki kazılar, Antonio Sagona ve ekibi tarafından yapılmış ve Geç Kalkolitik'ten başlayıp Orta Çağ'a kadar uzanan bir kültür evresinin varlığı tespit edilmiştir (Sagona, vd. 1996a: 138; Sagona, 1996b: 29 vd). Buradaki kazı ve yüzey araştırmalarından siyah açkılı çanak çömlek üzerinde iç içe çizgiler ve dalgalı bezekler görülmüştür (Özfiat, 2001: 70-71). 2001-2004 yıllarında Semih Güneri tarafından Erzurum Pasinler Ovasındaki Bulamaç Höyük'te kazı çalışmaları gerçekleştirilmiştir. MÖ 2. bin bölge kültürleri hakkında önemli sonuçlara ulaşılan çalışmalarda Geç Tunç ve Erken Demir Çağına ait seramik parçaları belirlenmiştir (Güneri vd., 2002: 249-258; Güneri, 2005: 25).

Erzurum çevresinde ve Doğu Anadolu'nun diğer yörelerinde Karaz ile çağdaş veya onun geç evreleri ile aynı özelliği gösteren yerleşmelerdeki buluntulara “Karaz Kültürü” veya “Karaz Keramiği” adı verilmiştir. Karaz kültüründe, oda tabanına yerleştirilen at nalı biçimli kabartmalı kutsal ocaklar ve eteklerini açmış oturur vaziyette sunaklar bulunmuştur. Pulur kazısını yapan ve değerlendiren Koşay, bu mekânların aile tapınakları olduğunu ileri sürmektedir. Ayrıca bu tapınakların, ateşle ilgisi olduğunu ifade etmekte ve şaman adetlerindeki ateşle ilgili ritüellerin kökeninin Erken Tunç Çağına kadar indirilebileceğini iddia etmektedir. Pulur Höyük'te elde edilen sonuçların değerlendirilmesiyle MÖ 4. bine kadar inen dört yapı katı tespit edilmiştir. Karaz Kültürünün izlerinin de görüldüğü Sos Höyük ve Pulur Höyüğün stratigrafik bilgiler vermesi de ayrıca önemlidir.

1.4. ERZURUM YENİ DÖNEM KAZI VE ARAŞTIRMALARI

Erzurum’da 2003-2004 yılları arasında Bakü-Ceyhan-Tiflis (BTC) Petrol Boru hattı çalışmaları kapsamında da kısa süreli kurtarma kazıları yapılmıştır (Botaş-Kültür ve Turizm Bakanlığı-Erzurum Müzesi). Bunlar arasında: Pasinler-Tasmasor, Pasinler-Tetikom, Erzurum-Mağaratepe, Aşkale-Güllüdere, Erzurum-Tümentepe kurtarma kazılarını sıralayabiliriz.

2015 yılında TANAP (Trans Anadolu Doğal Gaz Boru Hattı) Projesi kapsamında gerçekleştirilen inşaat çalışmaları sırasında keşfedilen Alaybeyi Höyük, Erzurum’un 28 km kuzeybatısında bulunmaktadır. Burada 2016-2017 yılları arasında Erzurum Müze Müdürlüğü başkanlığında gerçekleştirilen kazılarda (Erkmen ve Altunkaynak, 2017: 237-262); Kalkolitik, Tunç ve Demir Çağları ile birlikte Hellenistik ve Roma Dönemlerine ait izlere rastlanılmıştır (Altunkaynak, 2019: 133-137; Yavuz, 2021: 160-198).

Günümüzde Pulur Höyükte 2021 yılından itibaren Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümünden Doç. Dr. Rabia AKARSU’nun bilimsel başkanlığı ve Erzurum Müzesi tarafından arkeolojik kazı çalışmaları yürütülmektedir (**Res.10**) (Akarsu ve Genç, 2023: 447-458). Erzurum’da günümüzde devam eden tek kazı olan Pulur Höyük kazı çalışmalarının daha iyi şartlar ve imkânlarla yeniden başlaması şüphesiz Erzurum tarihi için önemli sonuçlar doğuracaktır.

İKİNCİ BÖLÜM

PULUR HÖYÜK ÇEVRESİNDEKİ ERKEN DÖNEM YERLEŞİMLERİ

2.1. PULUR HÖYÜK ÇEVRESİNDEKİ YERLEŞİM YERLERİ

2.1.1. Tınazlı Garip Mezarlık/Garibim Mezarlığı

Tınazlı, Erzurum il merkezine 14 km, Aziziye ilçe merkezine 10 km uzaklıkta bulunmaktadır. Bu yerleşim yerinin ilk adının 1522 yılında Mordilunk olduğu bilinmektedir. Daha sonraki yıllarda ise köyün ismi Mördülük olarak kayıtlara geçmektedir. Bu köy 1990 yılında Erzurum merkeze ilerleyen yıllarda ise Aziziye İlçesine bağlanmıştır. 2012 yılına gelindiğinde köylerin tüzel kişiliği kaldırılmış ve Aziziye Belediyesi'ne bağlı mahalle niteliği kazanmıştır.

Araştırma kapsamında gerçekleştirdiğimiz arazi çalışması neticesinde: Ada Parsel: "Erzurum/Aziziye / Tınazlı; Ada: 0 Parsel: 127" de konumlanan yerleşim alanında, Orta Çağ'a ait Müslüman mezarlığı tespit edilmiştir. Pulur Höyük'e kuş uçuşu 2 km mesafede bulunan Tınazlı'da herhangi bir seramik malzemeye ise rastlanılmamıştır.

2.1.2. Tebrizcik Kale Yerleşimi

Tebrizcik, Erzurum il merkezine 23 km, Aziziye ilçe merkezine 9 km uzaklıkta bulunmaktadır.

Tebrizcik mahallesinin eski adı 1522 ve 1916 yılları kayıtlarına göre Tevrizcük olarak bilinmekteydi. Önceleri merkeze bağlı bir köy statüsünde olan yerleşim 1990 yılında Erzurum Aziziye ilçesine bağlanmıştır. Bu yerleşim yeri 2012 yılında köylerin tüzel kişiliğinin kaldırılmasıyla Aziziye Belediyesi'ne bağlı bir mahalle niteliği kazanmıştır.

Burası ana kaya üzerinde ovaya hâkim bir konumda bulunmaktadır. Taş kırıklarının yoğunlukta olduğu alanda dairesel mimari izlerine rastlanılmıştır. Tebrizciğin güneyinde Turnagöl Dağı ve ardında Sögütlü köyü, kuzeyi ise yine dağlarla çevrilidir. Burada yine gerçekleştirilen saha çalışmaları esnasında 8 adet obsidyen alet

ve 1 adet obsidyen çekirdek ile Karaz (ETÇ), GTÇ/EDÇ ve Ortaçağ seramiği ele geçmiştir.

Bu seramiklerin özelliklerine bakıldığında:

Karaz (ETÇ) Seramiği:

5 adet siyah astarlı el yapımı, açıkılı, kum ve küçük taşçık katkılı gövde parçalarına rastlanmıştır. Diğer bir örnekte parlak siyah astarlı, dış yüzeyinde kırmızımsı kahverengi astar (5YR 5/3) kısmen korunmuş iken genelinde siyah astar (Gley 1 4/N) hâkimdir. Bunların iç kısımlarının da kahverengi hamur renginde (7.5YR 5/4) olduğu tespit edilmiştir. Ele geçen örneklerden ikisinin içi mat açık kahverengi (7.5YR 6/3), dışı mat grimsi kahverengi (7.5YR 6/2), kaba yapım parlak açık kahverengi astarlı son örneğin (7.5YR 6/3) iç kısmı ise hamur rengindedir (7.5YR 6/4).

GTÇ/EDÇ Seramiği:

Kahverengi mal grubuna ait olan (5YR 5/4), el yapımı, açıkılı, kum ve küçük taşçıklardan oluşan 4 adet gövde parçasına rastlanmıştır. Bunların iç yüzleri ya aşınmıştır ya da kırmızımsı kahverengi hamur renginde astarlıdır (2,5YR 5/4).

Ortaçağ Seramiği:

Bu döneme tarihlendirilen ilk eser, büyük bir kaba ait gövde kırığı iç kısmı hamur renginde bırakılmış, dış kısmı ise mat gri astarlı (7.5YR 5/1) ve kum, küçük taşçık ve kireç katkılı olduğu gözlenmiştir. Diğer örnekte ise profil parçası ağızdan itibaren kırık şerit kulp olan dışa dönük ağız kenarlı testiye aittir. Kaba bir mal grubuna ait olan bu parça astarsız, kahverengi hamurlu (7.5YR 5/4), çark yapımı, açıkılı ve kum, küçük taşçık, kireç katkılı (**Te.01**), olduğu tespit edilmiştir.

2.1.3. Söğütlü Höyük

Söğütlü, Erzurum il merkezine 18 km, Aziziye ilçe merkezine 7 km uzaklıkta bulunmaktadır.

Günümüzde Aziziye ilçesine bağlı bir mahalle olan yerleşim yeri 1916 yılından beri aynı adı taşımaktadır. Köylerin tüzel kişiliklerinin kaldırılmasından önce Söğütlü Köyü, Ovacık Bucağına daha sonra ise Aziziye ilçesine bağlanmıştır. 2012 yılından

itibaren her iki yerleşim yeri de Aziziye ilçesine bağlı birer mahalle niteliğine dönüşmüştür.

Araştırma kapsamında gerçekleştirdiğimiz arazi çalışması neticesinde: Ada: 0 Parsel: 553'te bulunan Sögütlü Höyük, günümüzde tamamen köy yerleşimi altında kalmıştır.

Pulur Höyüğün güneybatısında bulunan höyükte yaşayan insanlar özellikle tarım arazilerinde mezarlardan ve hocker tarzında gömüler olduğundan bahsetmektedirler. Buranın güneyinde yaklaşık 100 yıl öncesine dayanan bir değirmen tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra yapılan araştırmalarda, iki adet obsidyen ve üç adet obsidyen çekirdeği bulunmuştur. Bir adet taş balta ve Karaz (ETÇ), GTÇ/EDÇ, ODC, GDC ve Ortaçağ seramiği ele geçmiştir.

Bu seramiklerin özelliklerine bakıldığında:

Karaz (ETÇ) Seramiği:

Bunlardan altı adet gövdeye ait parça, mat kırmızımsı kahverengi mal grubuna aittir (5YR 5/3) ve iç yüzeyleri açık kırmızımsı kahverengi hamur renginde (5YR 6/3), el yapımı, açıkılı, kum, küçük taşçık, kireç katkılıdır. Bir diğeri çift renkli (kırmızı-siyah açıkılı) dışa dönük ağız kenarlı çömlek parçasının içi mat açık kırmızımsı kahverengi (5YR 6/4), dışı parlak siyah (Gley 1 2.5/N) astarlı, kaliteli mal ve kum, kireç katkılıdır (**Sö.01**). Son olarak büyük bir kaba ait (**Sö.02**), kaba yapım ve parlak yüzeyli kabartma bant bezemeli parça ise hamur ve dış astarı kırmızımsı kahverengidir (2.5YR 5/4).

GTÇ/EDÇ Seramiği:

Bu alanda ele geçen seramiklerin özellikleri genel olarak: El yapımı, açıkılı, kum, küçük taşçık katkılı olan mallardır. Kaliteli bir işçilik gösteren iç ve dış kısmı sarımsı kahverengi astarlı (5YR 7/4), kum, kireç katkılı olan dışa dönük ağız kenarlı çömlek parçası, parlak açıkılıdır (Sö.03). Diğer parçalardan ikisi parlak kahverengi mal grubuna ait (7.5YR 5/2) ayrıca bu örnekten birisi dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı çömlek parçası kaliteli işçilik gösterir (Sö.04). Dört adet kırmızımsı kahverengi mal grubuna ait (2.5YR 5/4) parçanın üç tanesi gövde kırığı, biri şerit kulp parçasıdır (Sö.05).

ODÇ Seramiği:

Bir adet ince kaliteli ve parlak kırmızı astarlı mal grubuna ait basit ağız kenarlı çömlek parçasının dış kısmı açık kırmızı (7. 5 YR 5/3), iç kısmı kırmızı (10R 4/6) astarlıdır. Seramik parçası, çark yapımı ve kum katkılıdır (**Sö.08**).

GDC Seramiği:

Bir adet boya bezemeli parçanın iç ve dış kısmı açık kırmızı astarlıdır (2.5YR 6/6). Ayrıca çark yapımı, ince, kum katkılı ve kaliteli kırmızı astarlı mal grubuna aittir. Dış yüzeyine birbirine teğet yapan iki adet kırmızımsı kahverengi (2.5YR 5/4) boya bant bezeme yapılmıştır (**Sö.06**).

Ortaçağ Seramiği:

Çark yapımı, ince kaliteli mal özelliklerine sahip üç adet örnekten bir tanesinin dış kısmı yeşil sırlı, iç kısmı krem renkte astarlıdır. Diğer iki örnek ise astarsız, hamur renginde kırmızımsı kahverengi astarlıdır (5YR 5/3). Kum, kireç, mika katkılıdır. Bir adet dip parçasının dış yüzeyinde alacalanma söz konusudur (**Sö.07**). Bir adet kazıma yatay fırça bezemeli parça da bulunmaktadır.

2.1.4. Sakalikesik Yerleşimi

Sakalikesik, Erzurum il merkezine 20 km, Aziziye ilçe merkezine 14 km uzaklıkta bulunmaktadır.

Günümüzde Aziziye ilçesine bağlı bir mahalle olan yerleşim yeri 1522 yılında Sakalı-kesuk adı taşımaktadır. 2012 yılından itibaren yerleşim yeri Aziziye ilçesine bağlı birer mahalle niteliğine dönüşmüştür.

Araştırma kapsamında gerçekleştirdiğimiz arazi çalışması neticesinde: Ada: 0 Parsel: 171'de bulunan Sakalikesik Köyünde kaçak kazı çukurları tespit edilmiştir. Buna ilaveten köy yerleşiminde iki adet obsidyen alt, bir adet havaneli ile Karaz (ETÇ), ODÇ ve Ortaçağ seramiği ele geçmiştir.

Bu seramiklerin özelliklerine bakıldığında:

Karaz (ETÇ) Seramiği:

Bir adet el yapımı, açkılı ve gövde parçasının dış kısmı açık kahverengi astarlı (2.5YR 6/4) olan parça kum, obsidyen kırığı ve kireç katkıdır.

ODÇ Seramiği:

Bir adet çark yapımı ince kaliteli ve parlak açkılı gövde parçasının dış kısmı açık kırmızı astarlı (7.5YR 4/4) kum ve küçük taşcık katkı ve iç kısmı tahrip olmuştur.

Ortaçağ Seramiği:

Altı adet çark yapımı örnekten üç tanesi kahverengi hamur renginde astarlıdır (7.5YR 6/3). Kum ve küçük taşcık katkıdır. Bunlardan bir tanesi şerit kulp (SK.01), iki tanesi dışa dönük ağızlı çömlek parçalarıdır. Diğerleri ise, bir adet iç ve dış yüzeyi yoğun mikalı ve alacalı pişirme kabına ait parça ile iki adet yeşil sırlı parçadan sonuncusu ise içe ve dışa çekik ağız kenarlı kâseye ait parçadır (SK.02).

2.1.5. Zerdige Kalesi

Zerdige, Erzurum il merkezine 30 km, Palandöken ilçe merkezine 31 km uzaklıkta bulunmaktadır.

Günümüzde Palandöken ilçesine bağlı bir mahalle olan yerleşim yeri 1835 ve 1928 yılında Zerdike adını taşımaktadır. 2012 yılından itibaren yerleşim yeri Palandöken ilçesine bağlı birer mahalle niteliğine dönüşmüştür.

Araştırma kapsamında gerçekleştirdiğimiz arazi çalışması neticesinde: Keklik Vadisinde bulunan Zerdige Köyü Turnagöl Dağının batısında kalmaktadır. Zerdige Kalesi, Orta Çağ Dönemine ait ve bu döneme ait seramik parçaları bulunmuştur.

Bu seramiklerin özelliklerine bakıldığında:

Ortaçağ Seramiği:

Buradan ele geçen on iki adet örnekten dört tanesi ağız parçası, dördü kulp parçası ve diğer bölümü ise dip parçasından oluşmaktadır. Tüm parçalar çark yapımı, mat açkılı ve kum, küçük taşcık, kireç katkıdır. Kahverengi hamur renginde (7.5YR 5/3) ve kendinden astarlıdır. Kulp örnekleri şerit kulp parçalarıdır. Dip parçaları ise düz dip formlu, ağız parçaları ise dışa dönük ağız kenarlı ve kulplu çömleklerdir. İki adet dışa

dönük ağız kenarlı çömlek ise **(Ze.01)** içe çekik ağız kenarlı çanak formuna aittir **(Ze.02)**

2.1.6. Ağören Höyük

Ağören, Erzurum il merkezine 18 km, Aziziye ilçe merkezine 4 km uzaklıkta bulunmaktadır.

Günümüzde Aziziye ilçesine bağlı bir mahalle olan yerleşim yeri 1916 yılında Akviran adını taşımaktadır. 2012 yılından itibaren yerleşim yeri Aziziye ilçesine bağlı birer mahalle niteliğine dönüşmüştür.

Araştırma kapsamında gerçekleştirdiğimiz arazi çalışması neticesinde: Ağören, Ada: 0 Parsel: 590 ile 602 parsel arasında (Tarla-duvar parseli) bulunmaktadır.

Doğu-batı yönünde yaklaşık 130 metre uzunluğunda, 2 metre genişliğinde bir duvar yapısı tespit edilmiştir. Duvar arasında kavkılardan oluşan taşlar bulunmakta, Ağören köyünün güney doğrultusundadır. Kuzey-güney yönünde bir başka duvar yapısı ise yaklaşık 116 metre uzunluğunda sur duvarı tarzını yansıtmaktadır.

Köyün güney tarafında tarlalar içinde alçak bir tepe korunmuştur. Kuzeyinde bulunan tarlalardan bir adet taş sütun ele geçmiştir. Büyük boyutlu mimari taşlar ve Bizans Dönemine ait mimari yapı unsurları mevcuttur.

Pulur Höyüğe 2 km mesafede bulunan Ağören Köyü'nde 11 adet obsidyen alet ile Karaz (ETÇ), GTC/EDÇ, ODC ve Ortaçağ seramiği ele geçmiştir.

Bu seramiklerin özelliklerine bakıldığında:

Karaz (ETÇ) Seramiği:

Yedi adet seramik örneği el yapımı, açıkılı ve kum, küçük taşçık katkılıdır. Bunlardan dört adet gövde parçası parlak kırmızımsı kahverengi astarlı (2.5YR 5/6), bir adet kaba yapım dışa dönük ağız kenarlı çömlek parçası parlak açık kırmızı astarlıdır (2.5YR 6/6) **(AğÖ.01)**. İki adet dışa dönük ağız kenarlı çömlek parçası kırmızımsı kahverengi astarlıdır (2.5YR 6/4).

GTÇ/EDÇ Seramiği:

Beş adet ağız profil parçası el yapımı ve açkılı, kum katkılıdır. Bir adet basit ağız kenarlı çanak parçası ince kaliteli mat açkılı mal grubuna aittir (**AğÖ.02**). Grimsi kahverengi astarlı (10YR 5/2) ve sabunumsu yüzeye sahiptir. Diğerleri ise kırmızımsı kahverengi astara sahip (5YR 5/3) iki adet dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı çömlek (**AğÖ.03**), bir adet içe kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanak ve bir adet içe dönük ağız kenarlı çanak formuna (**AğÖ.04**) aittir.

ODÇ Seramiği:

İki adet gövde parçasından bir tanesi mat açık kırmızı astarlı (7.5R 4/4) diğeri de parlak kırmızı astarlıdır. Çark yapımı ve kum katkılı, parlak kırmızı astarlı gövde parçasının dış yüzeyinde iki adet yatay kabartma bant arasında oluk bezeme yapılmıştır ve iç kısmı tahrip olmuştur.

Ortaçağ Seramiği:

İki adet çark yapımı ince mal grubuna ait yeşil sırlı örnek vardır. 1 tanesi basit ağız kenarlı çanak formuna aittir. Dudak kısmının içinde ve dışında siyah renkte çizgisel bezeme yapılmıştır.

2.1.7. Güzelyurt Yerleşimi

Güzelyurt, Erzurum il merkezine 27 km, Palandöken ilçe merkezine 29 km uzaklıkta bulunmaktadır.

Günümüzde Palandöken ilçesine bağlı bir mahalle olan yerleşim yeri 1922 yılında Tanbura adını taşımaktadır. 2012 yılından itibaren yerleşim yeri Palandöken ilçesine bağlı birer mahalle niteliğine dönüşmüştür.

Araştırma kapsamında gerçekleştirdiğimiz arazi çalışması neticesinde: Güzelyurt, Ada: 101 Parsel: 376 arasında bulunmakta ve güneyindeki Çat yolunun hemen yanında apsisli kilse kalıntısı tespit edilmiştir. Fakat kaçak kazılarla bu alan oldukça tahrip edilmiştir. Ayrıca burada bir adet obsidyen alet, bir adet mavi renkte cam bilezik parçası (kırık, 7.5 cm çapında, 0.6 cm kalınlıkta, yüzeyi kazıma tekniğinde sarmal motifli) ve Ortaçağ (Bizans ve Selçuklu) seramiği ele geçmiştir.

Bu seramiklerin özelliklerine bakıldığında:

Ortaçağ Seramiği:

Burada bulunan on beş adet örnekten 6 tanesi dışa dönük ağız kenarlı çömlek formuna aittir. Çark yapımı, kum, küçük taşçık ve kireç katkılıdır. Açık kırmızı hamur renginde (2.5YR 6/6), açık kahverengi astarlı (7.5YR 6/3), kırmızımsı kahverengi astarlı (5YR 5/3) ve kendinden astarlıdır. Bir örnek açık kırmızı hamur renginde (2.5YR 6/6) ve açık kahverengi astarlı (10YR 7/3) büyük bir çömleğe aittir **(Gü.01)**. Dört tanesi şerit kulp parçası açık kırmızı (2.5YR 6/4) **(Gü.02)**, kırmızımsı kahverengi (5YR 6/3), açık kahverengi (7.5YR 6/3), kırmızımsı kahverengi (2.5YR 5/4) hamur renginde ve kum, küçük taşçık, kireç katkılıdır. Bir adet düz dip parçası açık kırmızı hamur renginde astarlıdır (2.5YR 6/3). Dört adet gövde parçası ise krem, kahverengi, sarı ve yeşil tonlarında karışık renkte sırlı ve bezemelidir.

2.1.8. Kümbet Mevkiinde Bir Tepe Yerleşimi

Bu bölge, Erzurum il merkezine 20 km, Palandöken ilçe merkezine 21 km uzaklıkta bulunmaktadır.

Günümüzde Palandöken ilçesine bağlı bir mahalle olan yerleşim yeri, 1922 yılında Künbed adını taşımaktadır. 2012 yılından itibaren yerleşim yeri Palandöken ilçesine bağlı birer mahalle niteliğine dönüşmüştür.

Araştırma kapsamında gerçekleştirdiğimiz arazi çalışması neticesinde: Kümbet Mevkiinde Bir Tepe, Ada: 143 Parsel: 256 arasında bulunmakta ve güneyindeki Çat yolunun hemen yanında apsisli kilse kalıntısı barındırmaktadır. Fakat kaçak kazılarla bu alan oldukça tahrip edilmiştir. Ayrıca burada bir adet obsidyen alet, bir adet mavi renkte cam bilezik parçası (kırık, 7.5 cm çapında, 0.6 cm kalınlıkta, yüzeyi kazıma tekniğinde sarmal motifli) ve Ortaçağ (Bizans ve Selçuklu) seramiği ele geçmiştir.

Pulur Höyüğün ve Yağmuncuk Mahallesinin güneybatısında konumlanan bu yüksek tepe anakaya üzerinde kurulmuştur. Makine ile yapılan kaçak kazılar yoğun tahribata sebep olmuş ve taş mimari izleri hala izlenebilmektedir.

4 m derinlik ve genişlikte, 20 m uzunlukta derin bir çukurdan erken dönem (Karaz) malzemesi gelmiştir. Höyükleşmenin söz konusu olduğu alanın doğusundan

dere yatağı geçer ve mezar izleri vardır. Karaz (ETÇ), GTÇ/EDÇ, ODÇ ve Ortaçağ seramiği ele geçmiştir.

Bu seramiklerin özelliklerine bakıldığında:

Karaz (ETÇ) Seramiği:

Dört adet örnekten iki adet gövde parçası el yapımı büyük boyutlu kaplara ait, kum, küçük taşcık, kireç katkılı, alacalı kahverengi astarlı (7.5YR 5/3) ve parlak yüzeylidir. Bir adet büyük bir kaba ait şişkin omuzlu ve dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanak parçası el yapımı, açkılı, kum, küçük taşcık, kireç katkılı ve parlak alacalı kahverengi astarlıdır (5YR 5/3) **(Kü.01)**. Bir adet şişkin omuzlu ve dışa dönük ağız kenarlı çömlek parçası parlak siyah astarlıdır (Gley 1 3/N) **(Kü.02)**.

GTÇ/EDÇ Seramiği:

Bir adet bezemeli gövde parçası açık kırmızı astarlı (2.5YR 6/6), el yapımı, açkılı ve ince kaliteli mal grubuna aittir. Kum ve kireç katkılıdır. Omuz kısmında EDÇ için karakteristik olan kazıma tekniğinde yatay çizgi üzerinde içi taralı yan yana üçgen motifleri yapılmıştır **(Kü.03)**.

ODÇ Seramiği:

Beş adet gövde parçası açık kırmızı astarlı (7.5R 5/4), el yapımı, parlak açkılı, ince kaliteli mal grubuna ait, kum ve kireç katkılıdır.

Ortaçağ Seramiği:

Üç adet örnekten bir örnek kaba yapım bir küpe aittir. Çark yapımı, mat açkılı, kum, küçük taşcık, kireç ve mika katkılı, kahverengi hamur renginde astarlıdır (5YR 5/3). Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarının altında baskı tekniğinde yan yana dalga motifi yapılmıştır. Dışa dönük ağız kenarlı çömleğe ait diğer örnek kum, küçük taşcık, kireç katkılı ve kahverengi hamur renginde astarlıdır (5YR 5/3). Omuz kısmında kazıma tekniğinde birbirine paralel iki adet yatay çizgi bezeme yapılmıştır. Son örnek kum, küçük taşcık, kireç ve mika katkılı ve kahverengi hamur renginde astarlı (5YR 5/3) düz dip formuna aittir.

2.1.9. Pir Alibaba Kalesi

Bu bölge, Erzurum il merkezine 11 km, Palandöken ilçe merkezine 12 km uzaklıkta bulunmaktadır.

Günümüzde Palandöken ilçesine bağlı bir mahalle olan Tepeköy'ün hemen doğusunda bulunan bir tepede bulunan yerleşim yeri Ada: 12.390 Parsel: 2, 155/15, 155/13'de bulunmaktadır.

Kuzey-güney yönünde uzanan kaleye ait sur duvarlarının izlerine rastlanmaktadır. Çevresinde hendeklerin olduğu kalenin batısında dere yatağı vardır.

GTÇ/EDÇ ve Ortaçağ seramiği ele geçmiştir.

Bu seramiklerin özelliklerine bakıldığında:

GTÇ/EDÇ Seramiği:

Bir adet el yapımı, açkılı ve kum, küçük taşcık, kireç katkılı gövde parçası parlak alacalı kahverengi astarlıdır (5YR 6/3). Bir adet el yapımı, açkılı ve kum, küçük taşcık, kireç katkılı dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı kâse ince kaliteli mal grubuna ait ve parlak grimsi kahverengi astarlı parçalar bulunmuştur (7.5YR 5/1) **(PAB.01)**.

Ortaçağ Seramiği:

Beş adet örnekten dört adet ağız profil parçası çark yapımı, el yapımı, açkılı, kum, küçük taşcık, kireç katkılı ve kırmızımsı kahverengi hamur renginde astarlıdır (2.5YR 6/4). Ağız tipleri ise basit ağız kenarlı **(PAB.02)** ve dışa dönük ağız kenarlıdır. Bir adet şerit kulp parçası kum, küçük taşcık, kireç katkılı ve kırmızımsı kahverengi hamur renginde astarlıdır (5YR 6/3).

DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Bölge arkeolojisinin aydınlatılmasında önemli katkı sağlayan Pulur Höyük ve çevresinde bulunan yerleşim yerlerinde Tunç Çağından günümüze kadar çok sayıda obsidyen, farklı karakteristikler gösteren seramikler, mimari kalıntılar tespit edilmiştir. Pulur Höyükte ilk dönem kazı çalışmalarında, MÖ. 4. bine kadar uzanan dört yapı katı tespit edilmiştir.

Demir Çağ öncesi dönemde Erzurum ve çevresinde güçlü beyler etrafında birleşen toplulukların meydana getirdiği Diauehi gibi güçlü yerel krallıklar bulunmaktaydı. Erzurum Ovası ve Pasinler Ovası gibi stratejik bölgeleri kontrol etmek amacı ile bölgeye gelen Erken Demir Çağ toplulukları irili ufaklı kale ve garnizonlar inşa etmişlerdi. Bu toplulukların birleşerek kurdukları Urartu Krallığı da Doğu Anadolu Bölgesinde her anlamda derin izler bırakmıştı. Bu gibi kültürlere daha çok ova yerleşiminden uzak dağlık kesimlere yakın bölümde rastlanılmaktaydı. Pulur Höyük ve civarlarında ise özellikle Tunç Çağından başlayıp geç dönemlere kadar devam ettiğini gördüğümüz yerleşimler görülmüştür. Bu tip yerleşimlerin gerçekleştiği alanlar, höyükleşme tarzında olanlardır.

Erzurum’da BOTAŞ ve TANAP’ın projeleriyle yürütülen arkeolojik çalışmalarda oldukça önemli verilere ulaşılmıştır. Günümüzde bölgede yürütülen tek kazı olması sebebiyle Pulur Höyük’teki kazı çalışmalarıyla elde edilecek sonuçlar arkeolojik ve kronolojik anlamlarda oldukça önemli bir durum teşkil etmektedir. Buna ilaveten yaptığımız bu araştırma tezinde Pulur Höyük ve çevre kültürlerinin tespiti ve elde edilen buluntular da gelecekte yapılacak olan arkeolojik kazı ve araştırmalarına veri anlamında katkıda bulunacaktır.

“Pulur Höyüğün Yakın Çevresindeki Erken Dönem Yerleşimlerinin Tespiti Ve Buluntularının Değerlendirilmesi” başlıklı araştırma tezinde genel hatlarıyla aynı bölge içerisinde yerleşim ve kültür izleri aranmıştır. Bu kapsamda yapılan araştırma ve değerlendirmelerde Pulur Höyük ile çağdaş ya da farklı dönemlerde olabileceğini düşündüğümüz yaşam izlerine rastlanılmıştır. Bu kapsamda saha araştırmalarından yapılan değerlendirmeler sonucunda dokuz yerleşim üzerinde durulmuştur. Bu yerleşimlerden bazıları daha önceden literatürde yer almasına rağmen detaya inilmemiş

yalnızca kısa bilgilerle geçilmiştir. Bizim yaptığımız araştırmalar sonucunda erişilen arkeolojik bulgular incelenmiş ve kronolojik bilgiler sunulmaya çalışılmıştır.

Pulur Höyük çevresinde bahsedilen yerleşim yerleri birbirlerinden kültürel ve tarihsel anlamlarda çok farklı olmayan: Tınazlı Garip Mezarlık/Garibim Mezarlığı, Tebrizcik Kale Yerleşimi, Söğütlü Höyük, Sakalikesik, Zerdige Kalesi, Ağören Höyük, Güzelyurt Yerleşimi, Kümbet Mevkiinde Bir Tepe Yerleşimi ve Pir Alibaba Kalesi olarak bilinen alanlardı.

Bu bölgelerden elde edilen arkeolojik buluntular arasında hiç şüphesiz en önemlisi ve değerlisi seramikler olmuştur. Bunların dışında obsidyen ve cam bulgular da değerlendirme kapsamında tutulmuştur. Araştırma sürecinde elde edilen seramikler parçaları karakteristik özellikleri baz alınarak genel bir değerlendirmeye sunulmuştur. Özellikle Karaz seramiklerinin yaygın biçimde görüldüğü alanlarda Tunç ağının da başlarından sonlarına kadar giden bir gelişimin izlendiğini söyleyebiliriz. Demir ağ özelliklerini veren seramik bulgulara ilaveten aynı bölgelerde Orta ağ karakteristiğini gösteren seramik bulguların da varlığı göz ardı edilmemelidir.

Tüm bu bölgelerde yapılan saha araştırmalarında bulgulardan yola çıkılarak yapılan incelemelerde, aslında arkeolojik kazı çalışmalarının yapılmış olduğu Pulur, Karaz Höyük gibi yerleşimlerden farklılık arz etmeyen bir gelişimden söz edebiliriz. Özellikle seramik buluntuların detaylı incelenmeleri sonucunda bu bölgelerde gelecekte yapılacak olan arkeolojik kazılar, bölge arkeolojisi açısından çok önemli bilgiler sunacaktır.

KAYNAKÇA

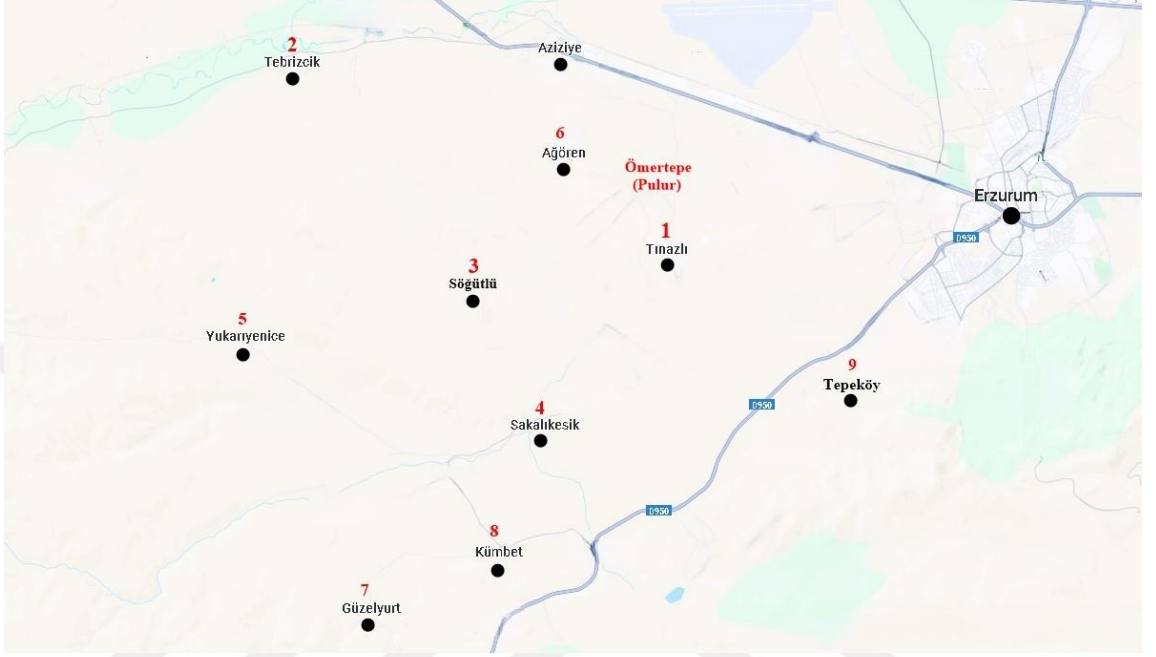
- Akarsu, R. (2022). "Pulur Höyük'te (Erzurum) 2021 Yılı Kazı Çalışmalarında Ele Geçen Karaz Kültürüne Ait Grafüt Astarlı Seramikler", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Elazığ, 33-45.
- Akarsu, R.-Genç, H. (2023). "Erzurum-Pulur Höyük 2021 Yılı Kazı Çalışmaları", *42. Kazı Çalışmaları Toplantısı Cilt 4*, Ankara, 447-458.
- Altunkaynak, G. (2019). "Alaybeyi Kurtarma Kazıları", *101-138, Karaz'dan Büyük İskender'e Erzurum Ovası'nda Yeni Bir Keşif- Alaybeyi Höyük*, Erzurum Müze Müdürlüğü, TANAP, Bilgin Kültür Sanat Yayınları.
- Arınç, K. (2011). *Doğal İktisadi ve Siyasal Yönleriyle Türkiye'nin İç Bölgeleri*, Erzurum.
- Başkaya, A. (1997). *XX. Yüzyıl Erzurum Tarihi ve İnanç Coğrafyası*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı.
- Ceylan, A. (2002). "Doğuda İlk Türk Yerleşmelerinden Cunni Mağarası", *Türkler Ansiklopedisi*, 6, 425-429.
- Ceylan, A., Akçelik, S. (2021). "Yüzey Araştırmalar Işığında Erzurum Pasinler İlçesinde Tespit Edilen Obsidyen Merkezleri ve Atölyeleri", *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(3), 1964-1988.
- Ceylan, A., Günaşdı, Y. (2018). *Erzurum'un Eskiçağ Kaleleri*, Erzurum: Eser Basım Yayınları.
- Erkmen, M.-Altunkaynak, G. (2017). "2016 Yılı Alaybeyi Höyük Kazısı", *T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı 26. Müze Kurtarma Kazıları Sempozyumu*, Ankara, 237-262.
- Güneri, S. (1992). "Doğu Anadolu'da Yeni Gözlemler", *Türk Arkeoloji Dergisi*, Sayı: XXX, 149-195.

- Güneri, S. (2002). “1987 Erzurum – Sos Höyük Kazıları ve 1985 – 1997 Yılları Arasında Erzurum Çevresinde Yapılan Arkeolojik Çalışmalar Işığında, Son Tunç – Erken Demir Çağında Doğu Anadolu – Kafkasya – Orta Asya Arasındaki Kültürel İlişkiler”. S. Durugönül- M. Durukan (Ed.), *Olba V*, 1 – 90.
- Güneri, S. (2005). “Erzurum Bulamaç Höyük 2003-2004 Yılı Kazılarının Sonuçları ve Doğu Anadolu Geç Karaz Evresi Araştırmaları” *Arkeoloji, Anadolu & Avrasya* 2, 15-72.
- Güneri, S.-Erkmen, M.- Gönültaş, B. (2002). “Erzurum Bulamaç Höyük Kazıları 2001 Yılı Çalışmaları”, *24. K.S.T. 1.Cilt*, Ankara 2002, 249-258.
- Koçhan, N.-Karaosmanoğlu, M.-Can, B. (2005). “Erzurum Çerçevesinde Eskiçağ Yerleşmeleri”, *3-14, Arkeoloji, Anadolu & Avrasya 1, Anadolu-Avrasya Enstitüsü*, Metiform, İzmir.
- Konukçu, E. (1989). “Tarihte Erzurum”, *Şehri Mübarek Erzurum*. Ankara: Erzurum Belediyesi Kültür Yayınları No:1, Yorum Matbaacılık.
- Koşay, H. Z. (1974). “Erzurum ve Çevresinin Dip Tarihi”. *50. Yıl Armağanı-Erzurum ve Çevresi*, Cilt 1, Atatürk Üniversitesi Basımevi, Erzurum, 39-64.
- Özfirat, A. (2001). *Doğu Anadolu Yayla Kültürleri (MÖ II. Binyıl)*, İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları.
- Parlak, E. (2020). *Anadolu'da İlk Tunç Çağı Kültürleri*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Eskiçağ Tarihi Bilim Dalı.
- Pehlivan, S. (2016). “Erzurum İlinde Yapılan Kazılar Hakkında Bir Değerlendirme”. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 241-265.
- Sagona, A., Erkmen, M., Sagona, C. (1996a). “Excavations at Sos Höyük, 1995”, *XVIII. K.S. T I. Cilt*, Ankara, 137-143.
- Sagona, A., Erkmen, M., Sagona, C., Thomas, I. (1996b). “Excavations at Sos Höyük 1995: Second Preliminary Report”. *Anatolian Studies, Vol.46*, 27-52.
- Sözer, A. N. (1974). “Erzurum Coğrafyası: Tabii ve Beşeri Özellikleri”, *50. Yıl Armağanı Erzurum ve Çevresi I*, Erzurum, 27-37.

- Tarkan, T. (1974). “Ana Çizgileriyle Doğu Anadolu Bölgesi”, *50. Yıl Armağanı-Erzurum ve Çevresi*, Cilt 1, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basımevi.
- Yavuz, E. (2021a). *Arkeolojik Veriler Işığında Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nin Hellenistik ve Roma Dönemi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı.
- Yavuz, E. (2021b). “Erzurum İkiztepeler Tumuli: The Re-Evaluation of Tumulus IV with Tomb Finds”, *Cedrus IX*, 251-262.
- Yurttaş, H., Özkan, H. (2002). *Tarihi Erzurum Çeşmeleri ve Su Yolları*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi ESKİ Genel Müdürlüğü Kültür Hizmetleri Serisi – 1.

EKLER

EK 1. RESİMLER

Resim 1. Erzurum İl Haritası (S. Pehlivan'dan Har. 1)

Resim 2. Tınazlı

Resim 3. Tebrizcik

Resim 4. Sögütlü

Resim 5. Sakalikesik

Resim 6. Zerdige

Resim 7. Ağören

Resim 8. Güzelyurt

Resim 9. Kümbet

Resim 10. Pir Ali Baba Kalesi

EK 2. FİGÜRLER

Figür 1. Tebrizcik Obsidyen Aletler

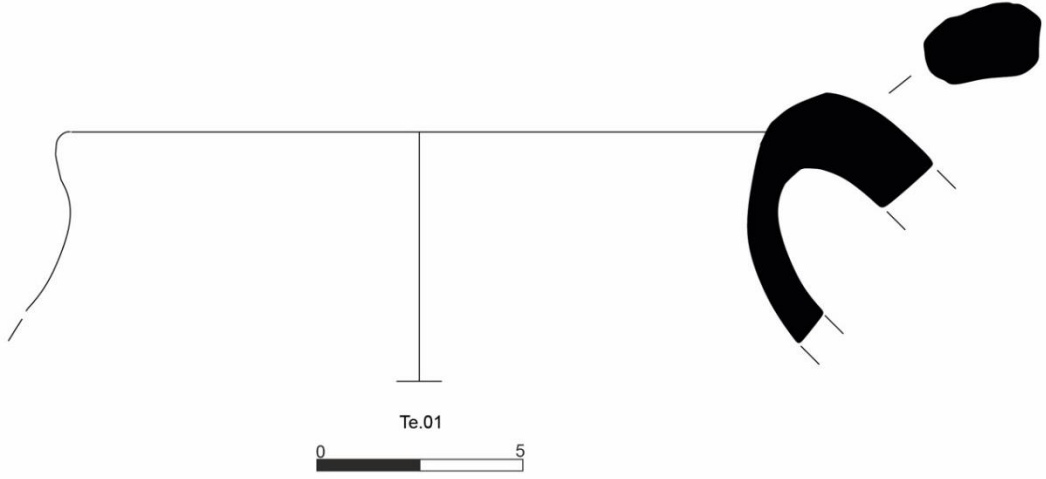
Figür 2.Tebrizcik Karaz (ETÇ) Seramiği

Figür 3. Tebrizcik GTC/EDÇ Seramiği

Figür 4. Tebrizcik Ortaçağ Seramiği

Figür 5. Tebrizcik Seramik Levha

Figür 6. Sögütlü Höyük Taş Balta

Figür 7. Söğütlü Höyük Obsidyen Aletler

Figür 8. Söğütlü Höyük Karaz (ETÇ) Seramiği

Figür 9. Söğütlü Höyük GTC/EDÇ Seramiği

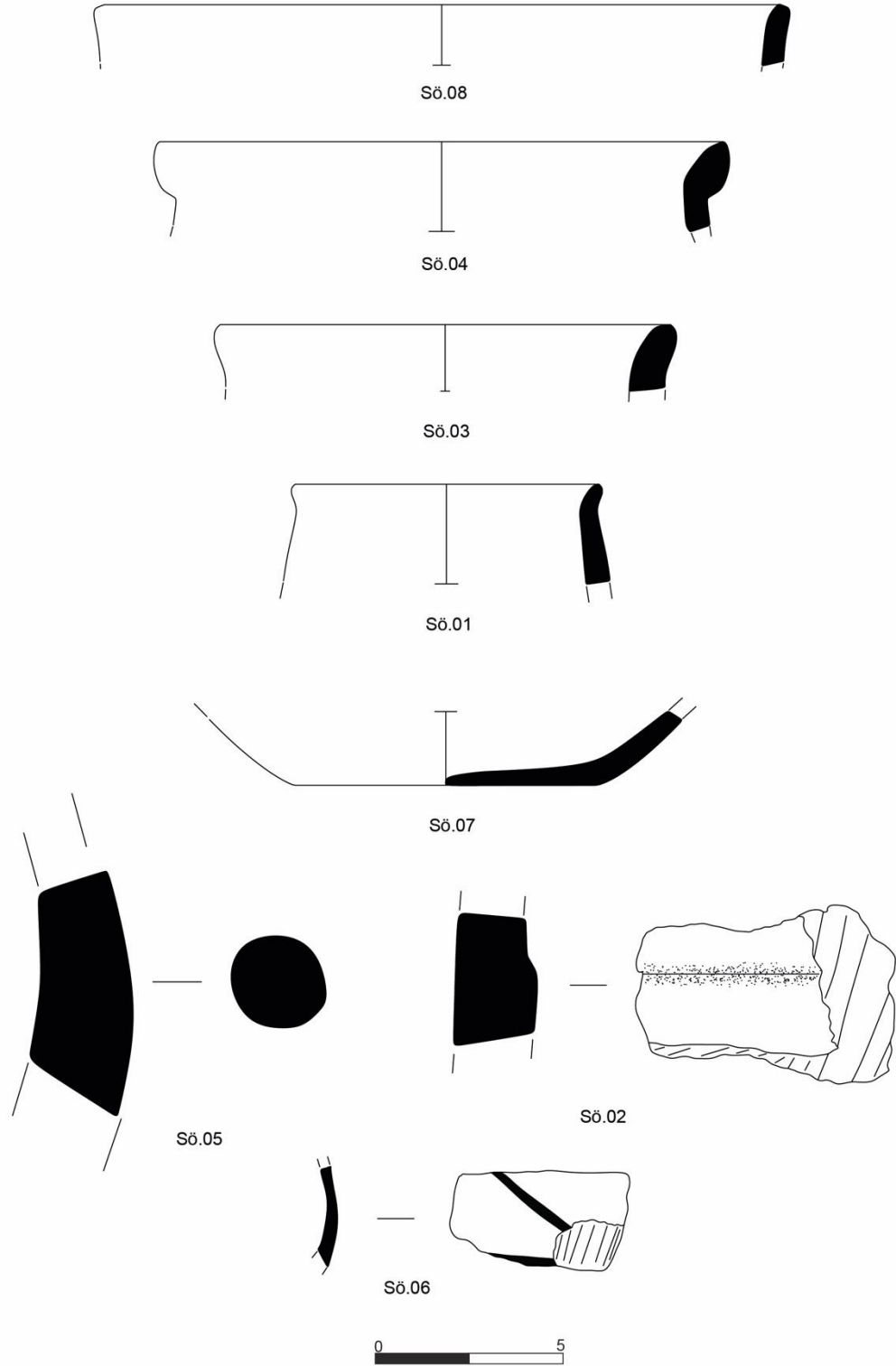
Figür 10. Söğütlü Höyük ODÇ Seramiği

Figür 11. Söğütlü Höyük GDC Seramiği

Figür 12. Söğütlü Höyük Ortaçağ Seramiği

Figür 13. Söğütlü Höyük Seramik Levha

Figür 14. Sakalıkesik Taş Alet

Figür 15. Sakalıkesik Obsidyen Aletler

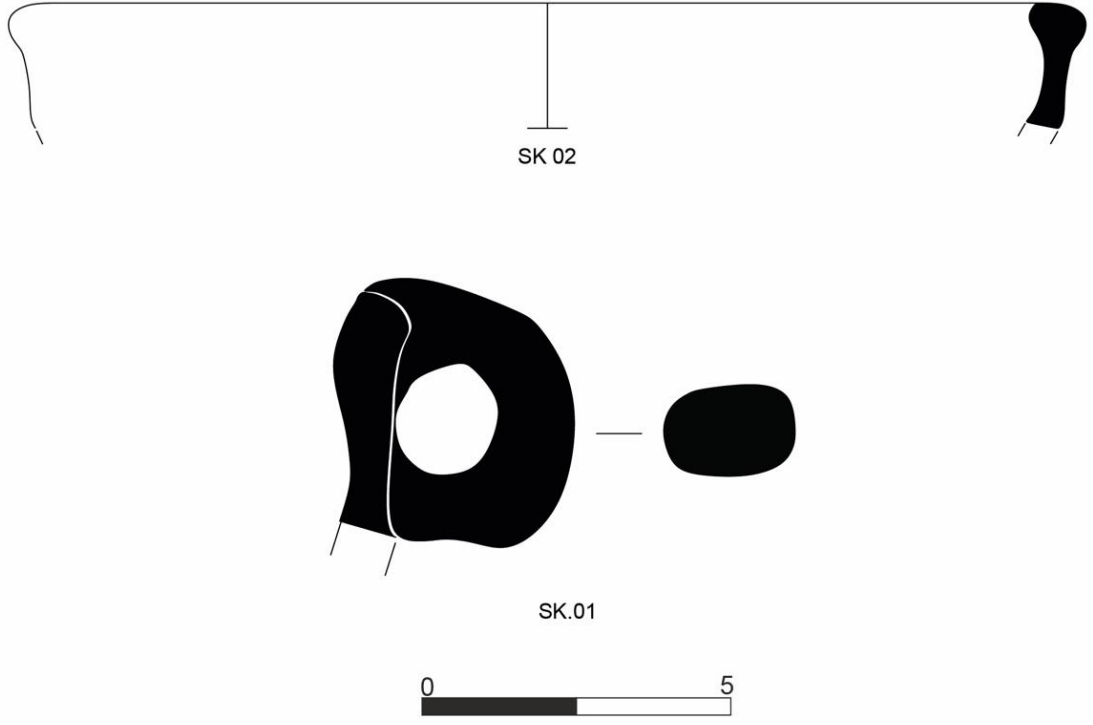
Figür 16. Sakalıkesik Karaz (ETÇ) Seramiği

Figür 17. Sakalıkesik ODÇ Seramiği

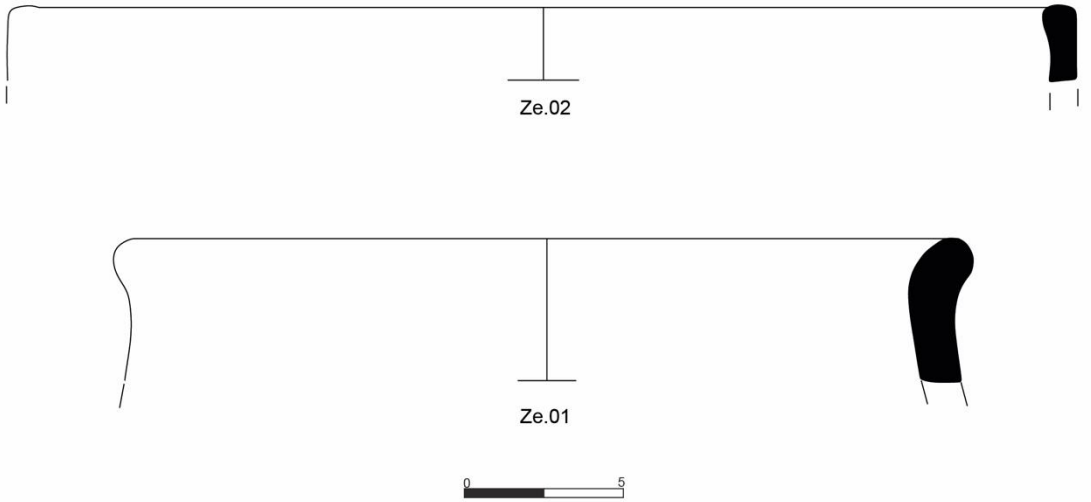
Figür 18. Sakalikesik Ortaçağ Seramiği

Figür 19. Sakalikesik Seramik Levha

Figür 20. Zerdige Kalesi Ortaçağ Seramiği

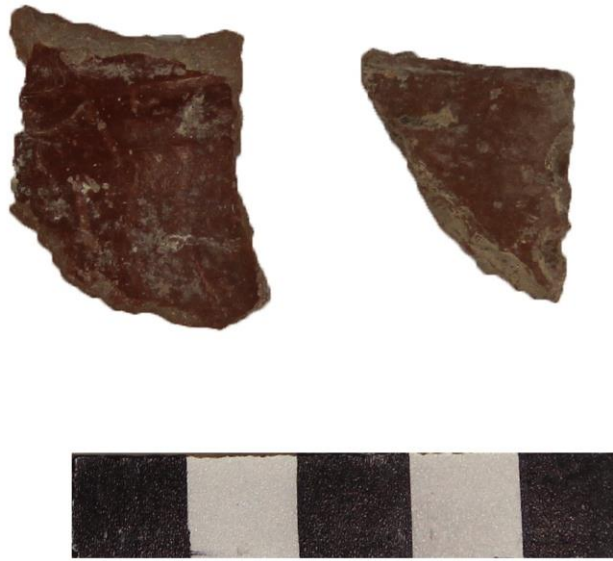
Figür 21. Zerdige Kalesi Seramik Levha

Figür 22. Ağören Höyük Obsidyen Aletler

Figür 23. Ağören Höyük Karaz (ETÇ) Seramiği

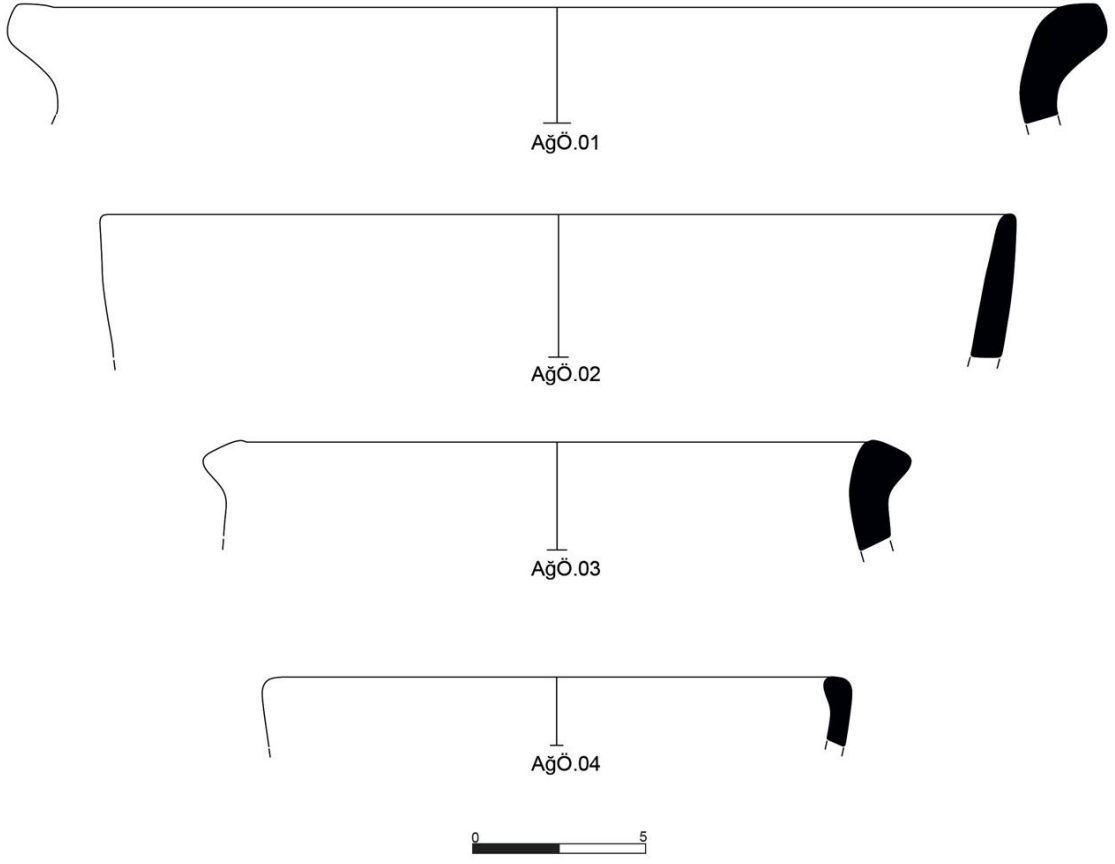
Figür 24. Ağören Höyük ODÇ Seramiği

Figür 25. Ağören Höyük GTC/EDÇ Seramiği

Figür 26. Ağören Höyük Ortaçağ Seramiği

Figür 27. Ağören Höyük Seramik Levha

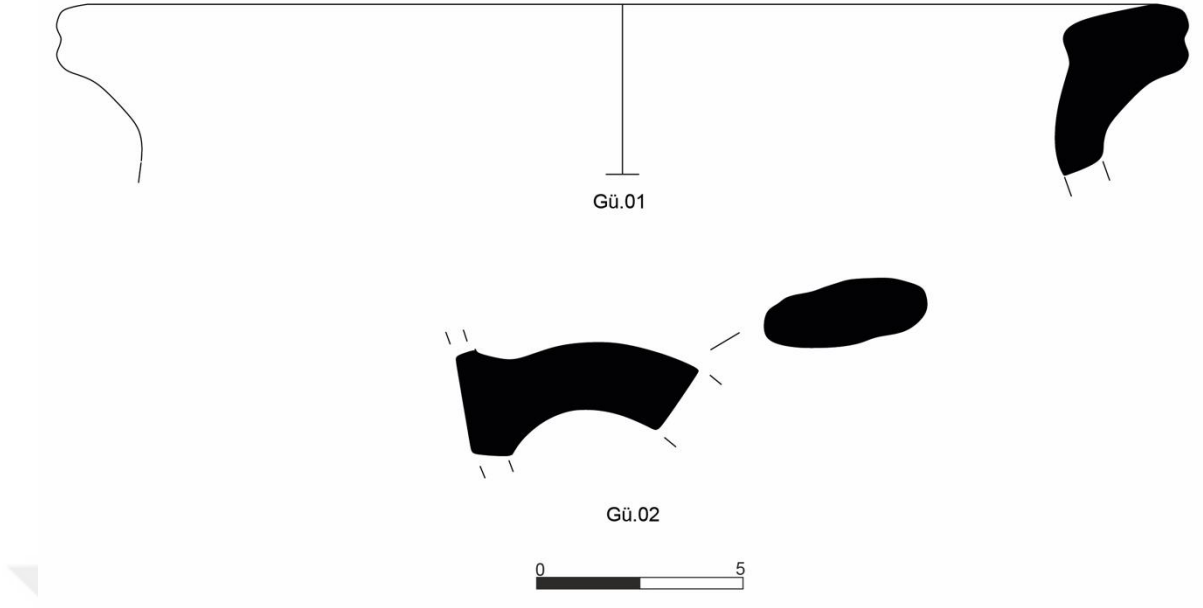
Figür 28. Güzelyurt Yerleşimi Obsidyen Alet

Figür 29. Güzelyurt Yerleşimi Cam Bilezik Parçası

Figür 30. Güzelyurt Yerleşimi Ortaçağ Seramiği

Figür 31. Güzelyurt Yerleşimi Seramik Levha

Figür 32. Kumbet Mevkii Karaz (ETÇ) Seramiği

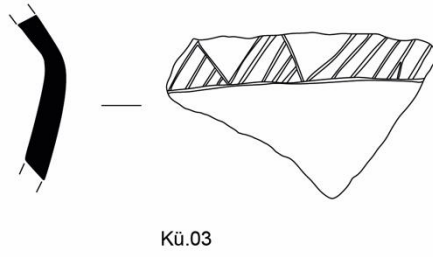
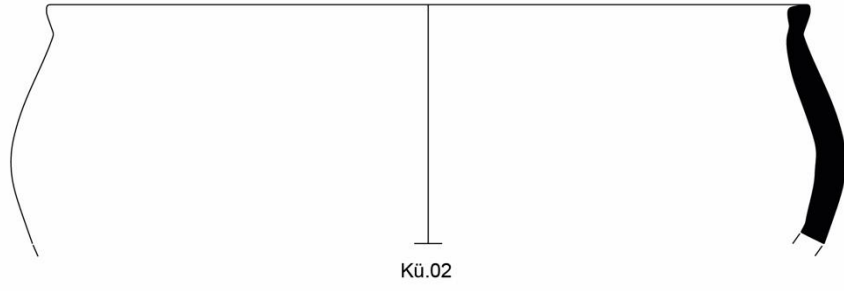
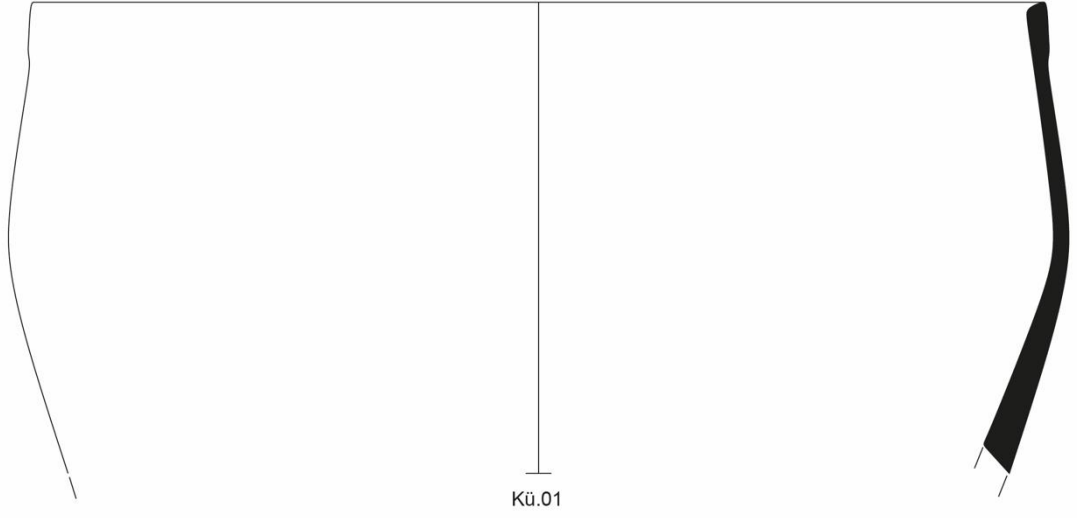
Figür 33. Kumbet Mevkii GTÇ/EDÇ Seramiği

Figür 34. Kümbet Mevkii ODÇ Seramiği

Figür 35. Kümbet Mevkii Ortaçağ Seramiği

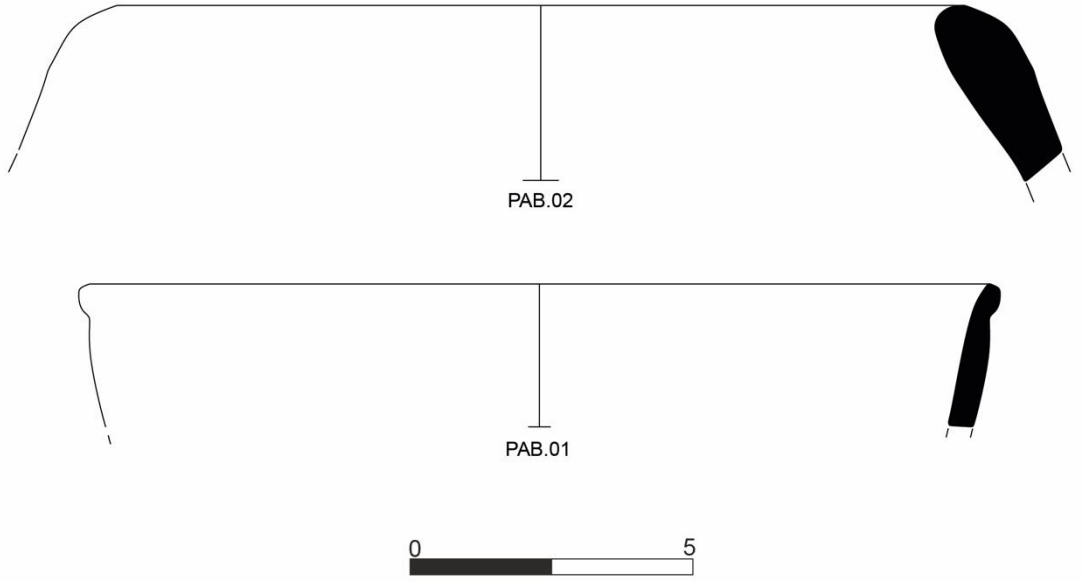
Figür 36. Kümbet Mevkii Seramik Levha

Figür 37. Pir Alibaba Kalesi GTÇ/EDÇ Seramiği

Figür 38. Pir Alibaba Kalesi Ortaçağ Seramiği

Figür 39. Pir Alibaba Kalesi Seramik Levha

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Hüsnü GENÇ
Doğum Yeri ve Tarihi	
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Ün. Edebiyat Fak. Arkeoloji Bölümü
Y. Lisans Öğrenimi	-
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	Arkeolojik Varlıkların Korunması ve Kurtarılması, Arkeolojik Varlıkların Coğrafi Bilgi Sistemlerine Entegrasyonu, Müzecilik Faaliyetleri
İş Deneyimi	
Stajlar	-
Projeler	-
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	26.08.2024